

Tudományos és szakkönyvtárak Magyarországon

Voit Krisztina, az ELTE nyugalmazott tanszékvezetője, egyetemi docens, a könyvtártudományi doktori program alapítója, könyv- és sajtótörténész 2010. április 29-én hunyt el váratlanul. Halála előtt még sikerült befejeznie a hazai szakkönyvtárak történetét feltáró munkáját, amelyet a *Nemzeti téka* sorozatában az Országos Széchényi Könyvtár a Gondolat Kiadóval közösen jelentetett meg, immár posztumusz kötetként.

Voit Krisztina a nyolcvanas évektől két nagy kutatási témát vezetett. Egyik a *Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása* című kutatási főirány keretében a két világháború közötti könyvtörténet levéltári forrásainak feltárására irányult. A kutatás másik igen fontos terepe a T4 programon belül *A művelődés irányításának szervei, politikai és történelmi tapasztalatai 1867–1950* címmel, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium mellett működő egykori testületek munkájának feltárása volt a Magyar Országos Levéltár dokumentumai alapján. Az irányító testületek iratanyagában az irányított közgyűjtemények történetére vonatkozó lappangó források vizsgálata mellett a Magyar Nemzeti Múzeumok Tanácsa, az Országos Magyar Gyűjteményegyetem, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségének és Tanácsának iratai alapján folyt a kutatás. E nagy-szabású program eredményeként született meg a könyvtártörténelmi szakirodalom által mindeddig nem vizsgált hazai szakkönyvtári rendszer múltjának áttekintését tartalmazó, azt a levéltári forrásokkal kiegészítő fontos munka.

A kötet két önálló részre tagolódik. Egyfelől tartalmazza a szerzőnek a hazai szakkönyvtári rendszert ismertető vázlatos bevezető tanulmányát, amely a XVIII. századi kezdeményezésektől a XIX. századvégi kiteljesedésén át a XX. század negyvenes éveiben a háborús pusztítások és az azt követő politikai változások tragikus következményekkel járó végkifejletéig kíséri nyomon a magyar tudományosságot szolgáló ezen intézmények sorsát. A *Magyar Minerva* 1900 és 1932 között hat kötetben adott számot a magyarországi testületek vagy intézmények kezelésében működő könyvgyűjteményekről. Voit Krisztina eddigi kutatásai nem találták annak levéltári nyomát, hogy a Minervához kapcsolódó adatgyűjtés a későbbiekben is folytatódott volna. A második világháború pusztítása, majd az 1949-ben elrendelt és véghezvitt felosztatások számos tudományos intézetnek és társaságnak a gyűjteményét számolta fel, semmisítette meg, irattári anyagával együtt. Ezért az 1932 utáni időszak szakkönyvtári rendszerének vizsgálata az Országos Könyvtári Központ listái, illetve a rendelkezésre álló külföldi források – az 1947-től megjelenő *The World of Learning* – alapján végezhető el. Voit Krisztina bevezető tanulmánya részletesen ismerteti, majd elemzi e forrásokat. Végezetül kitér a háborús veszteségeket túlélő szakkönyvtári rendszer politikai indítékú veszélyeztetett helyzetére az ún. koalíciós időszakban, amelynek következményeként az

1950-es esztendőre a magyar tudományosság szempontjából igen fontos gyűjtemények felszámolása többségében megtörtént.

A kötet másik része a 486 tételes *Adattár*, amely a források feldolgozása során, a vizsgált szempontok alapján kigyűjtött testületek, intézmények adatait a települések betűrendjében közli. Ennek használatát személynév, testületi név és településnév mutató segíti. A szerző függelék is csatolt kötete végére, amelyben az *Adattárban* nem szereplő, 1948-ban megszűnő *Tudományos társaságok jegyzékét*, valamint az *Országos Könyvtári Központ 1951. június. KEO Országos Széchényi Könyvtár* összeírását adja közre. Ez utóbbi dokumentum az ország egész területén akkor használt könyvtártípust számba vette.

Voit Krisztina az 1932–1952 között létező hazai szakkönyvtárak történetét elemző tanulmánya, valamint e gyűjteményeket rögzítő *Adattára* a magyar könyvtártörténet eddig fel nem tárt korszakát elevenítette fel. Munkája lehetőséget kínál arra, hogy az egykor virágzó, gazdag, a szaktudományokat szolgáló szakkönyvtári gyűjteményekről teljesebb képet kaphassunk.

Végezetük sajnálattal kell szóvá tennünk azokat a pontatlanságokat, amelyekben feltehetően szerepe lehetett a szerző tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halálának is. Példaként említhető a 8. oldalon található 3. számú lábjegyzetben tévesen közölt Csapodi Miklós neve, Csapodi Csaba helyett. Az 1887-ben született Pasteiner Iván (22. p.) a budapesti Egyetemi Könyvtár igazgatója, majd főigazgatója (1926–1945 között) Pasteiner Gyula művészettörténésznek a fia volt. 1963-ban halt meg Grácban, ahová 1947-ben emigrált (Új Magyar Életrajzi lexikon V. köt. Bp. 2004, 147. p.). A szakkönyvtári gyűjteményeket is súlyosan érintő fasiszta szellemű és szovjetellenes sajtótermékek megsemmisítésére kiadott jegyzékek száma nem három, hanem négy volt, amelyek 1945-ben és 1946-ban jelentek meg (45. p.).

(Voit Krisztina: Tudományos és szakkönyvtárak Magyarországon. Kísérlet a hazai szakkönyvtártüreg történeti rekonstrukciójára 1932–1952. Sajtó alá rend. Kéglí Ferenc. Bp., 2011, OSZK–Gondolat Kiadó, 285 p. /Nemzeti téka/)

Bánfi Szilvia

Az irodalomtudomány új gyümölcse

Ratkó József bibliográfia

A nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár kiadásában jelent meg a *Ratkó József bibliográfia*. A hosszú évek kutatómunkáját felölelő, több ezer adatot számláló, négyszáz oldalas tudományos munka Babosi László szakértelmét, kitartó szorgalmát és az író iránti elkötelezettségét dicséri. A kötet méltán nevezhető a tudományág legújabb hajtásának, egyben annak is bizonyosságát adja,